

**FORSVARSAKADEMIET
VUT II/L–STK 2001/2002
Kaptajn Claus E. Andersen**

Maj 2002

**ISRAEL–PALÆSTINA–KONFLIKTEN SET I LYSET
AF
CARL VON CLAUSEWITZ’ GENERELLE KRIGSTEORI**

Opgavestilling:

Diskuter én eller flere krigsteoretikers syn på anvendelsen af militære midler i konflikten mellem Israel og "Palæstina."

Sikkerhedspolitisk opgave

Indledning

Diskuter én eller flere krigsteoretikers syn på anvendelsen af militære midler i konflikten mellem Israel og ”Palæstina.”

Sådan lyder Forsvarsakademiets forslag til en problemstilling i f.m. den sikkerhedspolitiske opgave på VUT–II stabskursus. I virkeligheden er dette en umulig opgavestilling, idet de krigsteoretikere, som i denne sammenhæng kunne komme på tale, alle er døde, og derfor kan de umuligt konkret kommentere en nutidig konfliktsituation som den mellem Israel og ”Palæstina.”

Den stillede problemstilling skal derfor næppe heller tages alt for bogstaveligt, men det er nok nødvendigt at præcisere, hvad undertegnede har set som en mulig tilgangsvinkel til løsningen af ovenstående problemstilling. Det siger sig selv, at dette kun er en løsningsmulighed ud af mange løsninger på dette problem, og at efterstående ikke gør krav på at være den absolutte sandhed.

Nedenstående skal det således være formålet at belyse krigsteoretikeren Carl von Clausewitz’ mulige teoretiske forklaringsmodel på det sikkerhedsdilemma, som længe har eksisteret i konflikten mellem Israel og Palæstina, og som trods Oslo–fredsprocessen i skrivende stund ikke synes at være nærmere en løsning – snarere tværtimod.¹

Clausewitz er i vide kredse blevet kritiseret for sin teori om krigen som begreb. *Om Krigen* blev forfattet i begyndelsen af 1800–tallet, og mange af Clausewitz’ nutidige kritikere anser værket for at være forældet. Teorien fremsprang, bliver det argumenteret, af en anden tidsalder med andre vilkår, end de betingelser, som er fremherskende i den nye politiske orden efter den kolde krig bl.a. repræsenteret ved fremkomsten af asymmetriske krige og ”low intensity conflicts.”²

Det skal i det efterfølgende påvises, at Clausewitz’ teori forventeligt fortsat kan anvendes til at beskrive og forstå en konflikt som den israelsk–palæstinensiske, og at det ikke er nødvendigt at vige ud på mere eksotiske krigsteorier som eksempelvis den oldgamle klassiske kineser Sun Tzu’s teori om *Krigskunsten*. Man skal allerførst gøre sig klart, at Clausewitz’ generelle teori – i hvert fald hvad angår første bogs første kapitel – er primært deskriptiv snarere end præskriptiv. Andre krigsteoretikere som Henri Jomini og Sun Tzu er derimod gode eksempler på krigsteoretikere, som har udgivet præskriptive værker frem for en beskrivende krigsteori; og dette er, efter undertegnedes mening, bl.a. en af grundene til, at Clausewitz stadig er den førende teoretiker indenfor beskrivelsen af krigen og dens natur.

Beskrivelse af den israelsk–palæstinensiske konflikt

Man kan til at begynde med stille sig spørgsmålet, hvad det egentlig er, der kendetegner denne voldelige konflikt mellem indbyggerne i Israel og beboerne i de palæstinensiske områder – herunder hvad er konfliktens egentlige karakteristika?

Foreliggende summariske beskrivelse skal først og fremmest danne selve basis for en afprøvning af Clausewitz’ tanker om krigens natur set i et nyt og anderledes perspektiv. Det, der overordnet allerførst springer en iagttager i øjnene, er, at der ikke er tale om en stats kamp mod en anden stat, idet det palæstinensiske selvstyre endnu ikke kan kvalificere sig som stat, med de karakteristika en sådan bør have.³ Der er altså tale om en

¹ Redaktionen afsluttet i den 18. uge af 2002.

² Se hertil undertegnedes anmeldelse i Militært Tidsskrift 2/2002 af Herberg–Rothe.

³ Hos Agha side 11 tales der om et forlangende ”for the immediate establishment of a Palestinian state with negotiations to follow over its size, prerogatives, and other final–status issues,” og Bjørn Møller skriver om den ”so–called „State of Palestine“ that was declared in 1988 (which) is a complete fiction.” Møller, side 14.

stats kamp mod en aktør, som endnu ikke besidder de træk, som ville kunne gøre den til en stat i omverdenens øjne. Dette kunne tale for, at Clausewitz, som må beskrives som realistisk indstillet – set fra en politologisk synsvinkel – i sin måde at se krigen og samspillet mellem politik og voldelig konflikt på, ikke umiddelbart kan anvendes til at karakterisere denne konflikt. Mange opfatter da også netop Clausewitz, som en teoretiker, der udelukkende ser på militære konflikter mellem stater – og i dette tilfælde særligt nationalstater. I fremtiden, således pointerer den israelske historiker Martin van Creveld endvidere, vil krige ikke blive udkæmpet mellem stater, men de vil blive udkæmpet over menneskets sjæle.⁴

Der er, som sagt, ikke tale om en konflikt mellem stater, men om en konflikt mellem en stat i moderne forstand; nemlig Israel, og hvad man egentlig må betegne som en "failed state"; nemlig de palæstinensiske selvstyreområder. Dvs. en stat, som ikke fungerer på noget som helst plan. I konflikten indgår endvidere begreber som terrorisme, partisan- eller guerillakrig – med visse forbehold kunne man måske i realiteten tale om en egentlig folkelig opstand på palæstinensisk side, og nogle ville nok betegne det som en frihedskamp iblandet andre midler som terrorisme.⁵ Vi har endvidere at gøre med et begreb, som iagttagere vil betegne som en "low-intensity conflict." Dette begreb dækker i vidt omfang de voldelige konflikter, som ikke er karakteriseret som krige mellem moderne staters regulære hære.⁶

Den foreliggende konflikt udkæmpes ikke af nogen af parterne som en regulær krig, og det vil derfor være fuldt legitimt at betegne den israelsk-palæstinensiske konflikt som en asymmetrisk konflikt eller "low-intensity conflict."⁷

Hussein Agha og Robert Malley fremfører i deres artikel om konflikten, hvorledes man i fremtiden måske vil kunne finde en forhandlingsløsning, men de påpeger, at der er tre karakteristika, som modvirker og forhæler en løsning af den israelsk-palæstinensiske konflikt. Disse omfatter:

- Den nuværende karakter af parternes interaktion – det man kunne kalde den inhumane og regelnedbrydende del af konflikten.
- Magtubalancen mellem parterne – det man kunne kalde den asymmetriske dimension af konflikten.
- Samt den eksistentielle natur af konflikten – det man kan betegne som kampen for overlevelse. Det religiøse aspekt (jødedom – islam) spiller i den forbindelse også en afgørende rolle.

Disse forhold medfører i realiteten, at forhandlinger mellem parterne om fred på forhånd er dømt til at mislykkes, eller at de i hvert fald vil være særdeles vanskelige.⁸

Man kan ligeledes stille sig det spørgsmål, hvorvidt der er tale om en egentlig krig, eller om det er en lovformelig stats kamp mod terrorisme? Terrorismen og en eller anden form for guerillakrig præger uden tvivl stridigheden, som derfor ikke kan betegnes som en klassisk konflikt i form af krig stat mod stat. Dette medfører samtidigt også, mere eller

⁴ Keegan, side 46 og Creveld, (bl.a.) side 192–198.

⁵ "Kennzeichnend für die kleinen Kriege ist die Abwesenheit bzw. Durchbrechung verbindlicher Regeln für die Kriegsführung, die in der fehlende Unterscheidung zwischen Kombattanten und Nichtkombattanten (...) am augenfälligsten wird." Hoch, side 17 ff.

⁶ "In unsere Zeit treffen in kleinen Kriegen [også kaldet Low-intensity conflicts eller asymmetriske krige] zumeist die regulären Streitkräfte von Staaten und nichtstaatliche Akteure als Gegner aufeinander." Hoch, side 18 samt Benner.

⁷ Erslev, side 26 – 31.

⁸ Agha, side 12.

mindre tvunget af omstændighederne, at reglerne, som kendetegner krige mellem stater, i praksis synes at være sat ud af kraft.⁹

Det er vel næppe nogen tvivl om, at palæstinenserne i udpræget grad i deres kamp benytter sig af terror mod civile i Israel. Selvmordsbomber hører beklageligvis til dagens orden. Endvidere karakteriserer mord på soldater og civile den palæstinensiske indsats i konflikten, idet reglerne for krigsførelse i vidt omfang overtrædes. De palæstinensiske "militære" styrker består af "en broget blanding af paramilitære grupper, politi- og sikkerhedstjenester samt islamiske fribyttere."¹⁰

Israel, på den anden side, overholder som stat ikke krigskonventionerne, selvom landet benytter af legitime militære magtmidler, når de angiveligt bekæmper terroristerne i de palæstinensiske beherskede områder. Beboede områder hævnes med jorden, civile rammes af disse forholdsregler i flæng, og palæstinensere likvideres uden rettergang.¹¹

Landets regering fortsætter endvidere den provokative bosættelsespolitik i områder, som jf. de indgåede aftaler egentligt tilhører palæstinenserne, og puster dermed til indignationens og modstandskampens ild.

I lyset af dette taler Bjørn Møller om parternes indbyrdes sikkerhedsdilemma i regionen. Et sikkerhedsdilemma, som udspiller sig i mellem såvel mellem Israel og de andre stater i regionen som mellem de palæstinensiske selvstyreområder og Israel.¹²

Desuden beskriver Lasse Ellegaard fredsprocessen, som en proces i fuld fart fremad mod fortiden. Han fastslår, at det er de "irrationelle, politiske, personmæssige og religiøse faktorer," der spiller en afgørende rolle i denne konflikt.¹³ Andre iagttagere har beskrevet denne irrationelle side af konflikten således: "mistrust, enmity, and suspicion are the consequences of the conflict, not its cause." Men selvom de ikke er årsagen, er de en følgevirkning af konflikten. Det er vilkår, som må tages med i de overordnede overvejelser om, hvorledes man vil løse denne konflikt.¹⁴

Konflikten mellem Israels regering og de palæstinensiske selvstyreområder er et rendyrket eksempel på en konflikt, som indeholder alle de elementer, der kendetegner en konflikt, hvorpå betegnelser som asymmetrisk, "low-intensity" konflikt eller en "lille krig" passer. Netop en sådan type af konflikt skulle, jf. Clausewitz' kritikere, ikke kunne forklares ved hans generelle teori om krigens natur.

Sun Tzu's renæssance

I lyset af den tilsyneladende manglende mulighed for at forklare de asymmetriske konflikter og de små krige ved Clausewitz' teori om krigens natur, har en del forskere set sig om efter en anden krigsteoretiker, som kunne fylde det angivelige tomrum ud efter den preussiske teoretiker, og her har en del grebet tilbage på den oldgamle kinesiske krigsherre Sun Tzu og hans regler for krigsførelse.

Politologen Mikkel Vedby Rasmussen har udtrykt det således, "I Kosovo fik ældgamle krigspraksiser en ny drejning, når de blev anvendt til folkemord. En forbrydelse, der netop

⁹ Hoch, side 18.

¹⁰ Ellegaard, side 4.

¹¹ Benner samt Lasse Ellegaard "Ingen massakre i Jenin-lejren" *Jyllands-Posten* 3. maj 2002, side 1 – hvori israelske overtrædelser af Geneve-konventionen beskrives.

¹² Sikkerhedsdilemmaet påvirker relationerne i enhver anarkisk "setting" jf. neorealisterne. Møller, side 3.

¹³ Som eksempel på en af den irrationelle faktorer – set fra vestlig side – nævner Ellegaard Iraks præsident Saddam Husseins donation af \$ 10.000 til de efterladte "martyrfamilier" for hver dræbte "martyr." Ellegaard, side 11.

¹⁴ Agha, side 12.

handlede om at kæmpe for en bestemt identitet ved at ødelægge en anden. I mødet mellem disse nye politiske mål og militære midler opstår en ny strategi, der er anderledes end den Clausewitz beskrev. Clausewitz' regler gjaldt for en tid, hvor krig var defineret af sammenstødet mellem suveræne stater. I dag er alle regler i spil. Krig vindes ved at bryde de andres regler og få defineret kampen ved hjælp af ens egne regler."¹⁵ Derfor, mener Vedby Rasmussen, er Sun Tzu's regler om krigsførelse mere anvendelige på den "lille krig," som krigen Serbien og NATO-alliancen eksempelvis udkæmpede i Kosovo i 1999. Man må imidlertid gøre sig klart, at Sun Tzu's regelsæt adskiller sig fra Clausewitz' teori ved at være en præskriptiv frem for en deskriptiv teori.¹⁶ Sun Tzu giver, som følge heraf, en række regler for, hvordan og hvorledes man bør agere, såfremt man vil løse en given voldelig konflikt, men han giver ingen forklaring på krigens natur.

Sun Tzu's klarhed og regelbundethed har givet anledning til, at nogle iagttagere direkte anvender Sun Tzu som en opskriftsbog på, hvorledes den foreliggende konflikt i Israel og de palæstinensiske områder kan løses, idet Sun Tzu desuden i mange tilfælde kan tolkes uendelig bredt. Således skriver Sun Tzu, at "ubesejrelighed beror på ens forsvar; besejrelighed beror på ens angreb. Hvis man forsvarer sig, er det, fordi ens styrke er utilstrækkelig; hvis man angriber, er det, fordi man har rigelig med styrke. De, der forstår at forsvare sig, gemmer sig så dybt de kan, under jorden, og de, der forstår at angribe, bevæger sig så højt, de kan, over himlen: på den måde kan de bevare sig selv og opnå den fulde sejr."¹⁷ Dette tolker professor Louis Rene Beres således, at Israel pga. atomvåben og et ballistisk missilforsvar gemmer sig så dybt de kan, og at landet på sigt vil blive sat skak mat af modstanderens angreb, som i realiteten ikke kan imødegås af disse forholdsregler.¹⁸ Denne skakmat kan på sigt vise sig at blive skæbnesvanger for Israel, hævder professor Beres. Desuden anbefaler Sun Tzu anvendelse af uortodokse metoder, hvilket Beres foreslår anvendt såvel før som under kampen.¹⁹ Israel skal ikke altid handle rationelt, men ved sin uortodokse handlen lade den anden side i tvivl om de fremgangsmåder, som Israel vil bringe i anvendelse – altså en præskriptiv anvendelse af Sun Tzu's teori.²⁰

En anden Sun Tzu-tilhænger, Mikkel Vedby Rasmussen, hævder at Vesten "står (...) i fare for at undergrave sit eget bud på en kosmopolitisk verdensorden, fordi Vesten nægter at kæmpe efter de nye regler, men stædigt fastholder en clausewitzsk opfattelse af international konflikt."²¹ Rasmussen mener, at krigen, jf. Sun Tzu, er en regulær tilstand. En tilstand, som forskriver andre midler end krigen som strategiens hovedværktøj.²² Desuden kan Sun Tzu anvendes, hævdes det, til at forstå de små, asymmetriske krige og "low-intensity conflicts", såsom krigen i Kosovo og konflikter andre steder på kloden, hvor Clausewitz' teori ikke længere slår til.

¹⁵ Mikkel Vedby Rasmussen "Kampen om Strategien i Kosovo: Clausewitz og Sun Tzu" *Militært Tidsskrift* 4/1999, side 369.

¹⁶ Se Rasmussen 2001, side 7. M.I. Handel anfører, at "Sun Tzu does not provide us with the reasoning sequence that led him to his insights on this issue." I modsætning til Clausewitz. Handel 2001, side xxv.

¹⁷ Østergaard, side 56.

¹⁸ Beres

¹⁹ "I al kamp gælder det, at man møder fjenden med konventionelle kampformer og besejrer ham med ukonventionelle kampformer." Østergaard, side 58.

²⁰ "If, however, Israel did not always signal perfect rationality to its enemies (...) it could significantly enhance both its overall deterrence posture and its associated chances for national survival." Beres.

²¹ Mikkel Vedby Rasmussen "Senmoderne krig" *Politologiske Studier*, 4/1999, side 8–11. Rasmussen lyder her som et ekko af Martin van Creveld og John Keegan (Keegan, side 494).

²² Rasmussen 2001, side 16 f.

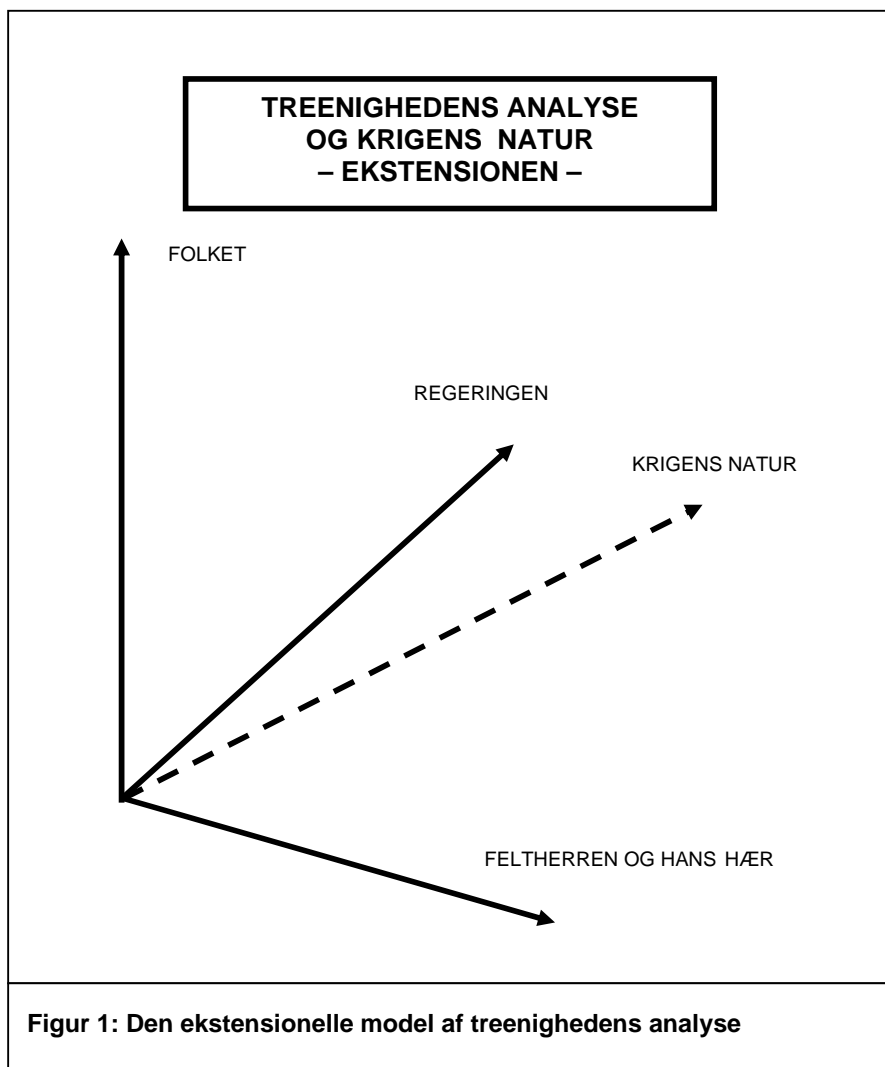
Afsluttende må det anføres, at Sun Tzu's fortrinsvis præskriptive teori har fået en renæssance i politologiske kredse – som regel på bekostning af Clausewitz, men Sun Tzu kommer i virkeligheden til kort, hvis man ønsker en egentlig gennemgribende forståelse af krigens natur og de militære midlers anvendelse i en konflikt som den israelsk-palæstinensiske, og såfremt han ikke udelukkende skal anvendes som en opskriftsbog til, hvorledes konflikten kan løses.²³

Clausewitz' krigsteori

Carl von Clausewitz (1750–1831) fastslår allerede i indledningen til sit epokegørende værk om krigens teori, at krig er "en voldshandling for at tvinge modstanderen til at opfylde vor vilje."²⁴ Dette udsagn er naturligvis centralt i forståelsen af Clausewitz' teori, men ikke alle sikkerhedspolitiske analytikere er enige i bredden af denne udlægning. Der er sågar nogle, der argumenterer for, at selv denne ellers rummelige formulering ikke er tilstrækkelig til at forklare de asymmetriske krige eller "low-intensity conflicts," som den nye globale orden byder på.²⁵ Når det kommer til den

resterende del af Clausewitz' teori, er der mange forskellige

udlægninger. Mange istemmer et voksende kor, der giver udtryk for, at Clausewitz er

²³ Mark Burles & Abram N. Shulsky *Patterns in China's Use of Force: Evidence from History and Doctrinal Writings* 2000, side 79–93, hvor Sun Tzu og Clausewitz diskuteres, idet forfatterne ikke tager endelig stilling til fordel for den ene eller den anden teoretiker.

²⁴ Berg, side 29.

²⁵ Egentlig er „de små krige“ ikke noget nyt fænomen, idet disse også eksisterede under den kolde krig. Hoch, side 22: "Die Clausewitz'sche Sicht des Verhältnisses von Krieg und Politik weist einen weiteren zentralen Schwachpunkt auf: Für das Verständnis des Krieges im 20. und 21. Jahrhundert – und zwar sowohl des großen wie des kleinen Krieges – greift seine Definition, dass Krieg „ein Akt der Gewalt (ist), um den Gegner zur Erfüllung unseres Willens zu zwingen,“ zur kurz." Mikkel Vedby Rasmussen udtrykker de samme forbehold vedr. Clausewitz og begrebet "de nye krige" Rasmussen 2002.

forældet og uanvendelig til at beskrive de "moderne" konflikter, såsom f.eks. krigen i Kosovo og konflikten mellem israelere og palæstinensere i Mellemøsten. Clausewitz bliver i dag mere end nogensinde udsat for voldsom kritik, hvorunder de mest hårdnakkede kritikere har hævdet, at Clausewitz' tanker i lyset af det seneste årti er fuldstændig forældede og utilstrækkelige til at forklare de nye militære kriser, vi vil komme til at opleve i det nye årtusinde. Clausewitz' tanker, hævdes det, blev skrevet i lyset og på baggrund af Napoleonskrigene, og de har på dette grundlag ingen gyldighed for vort moderne samfund, som har udviklet sig voldsomt i en retning, som Clausewitz næppe havde grundlag for at kunne forudse.²⁶ Imidlertid er en sådan kritik af Clausewitz i realiteten næppe ny; men den har sjældent vundet så megen genhør i etablerede politologiske kredse, som det netop nu er tilfældet. En af Clausewitz' voldsomste kritikere er den engelske skribent, redaktør og historiker John Keegan, og en anden af den tyske teoretikers mest vedholdende kritikere er den israelske historiker Martin van Creveld. Creveld har bl.a. udgivet en bog om krigens forvandling, som efter sigende er pligtlæsning blandt ansatte i det amerikanske forsvarsministerium Pentagon.

Clausewitz' kritikere går så langt som til at hævde, at han ikke vil kunne anvendes til at forklare fremtidens – og som sådan også en del af nutidens – krige overhovedet. Historikeren Martin van Creveld anfører således, at "a system of thought that ignores the war altogether, like *Vom Kriege* and its successors, cannot fail to misrepresent the nature of armed conflict" og endvidere, at "classical strategy, as understood by Jomini, Clausewitz, and most later prophets of conventional war, is the product of specific periods and circumstances."²⁷ Men heri tager Creveld og hans ligeledes historieuddannede kollega Keegan gruelig fejl. Clausewitz' teori om krigens natur er i virkeligheden tidløs – som det skal forsøges påvist i det efterfølgende.²⁸

Det skal påpeges, at *Om Krigens* første bogs første kapitel er det mest centrale i hele Clausewitz' værk, for det første fordi Clausewitz selv anså dette kapitel for at være det eneste færdiggjorte i hele værket, jf. generalens efterladte notitser, og for det andet fordi det afsluttende afsnit i dette kapitel udgør, hvad man noget polemisk kunne kalde Clausewitz' testamente. Det 28. afsnit er i det hele taget ofte blevet oversat eller mistolket, og de færreste har reelt indset, hvor centralt dette afsnit er. Clausewitz indleder dette centrale afsnit med at konstatere, at krigen er en "sand kamæleon," som "i hvert konkret tilfælde ændrer sin natur."²⁹ Allerede fra begyndelsen af afsnittet bekræfter Clausewitz således, at der findes mange former og varianter, som krig kan optræde under.

Men det vigtigste og mest gennemtrængende begreb i det 28. afsnit er netop begrebet "den forunderlige treenighed,"³⁰ I Clausewitz' originale udgave beskrives fænomenet som "wunderliche Dreifaltigkeit," hvilket egentligt burde oversættes til "besynderlig" eller "forunderlig trefoldighed" (eller "treenighed"). Dette synes at beskrive begrebet med en mere positiv klang, end det er tilfældet i den danske oversættelse. Da punktet, som det efterstående skal påvises, er særdeles centralt, er der grund til at dvæle ved denne formulering, og det er overordentligt vigtigt at forstå Clausewitz' egentlige intention med

²⁶ Rasmussen 2001, side 6 "... to a large extent determined by the Napoleonic wars."

²⁷ Creveld, side 205–206.

²⁸ Nogle har i deres kritik af Creveld og Keegan anført, at man må tvivle på, om de to herrer overhovedet har læst Clausewitz – og hvis de har, om de har forstået nogen som helst af det, som de har læst. En kritik, som man kan være tilbøjelig til at tilslutte sig.

²⁹ *Om Krigens*, side 50. Her skal der endvidere henvises til Handels omfattende analyse af begrebet i afsnittet "The Trinitarian Analysis" i Handel 2001, side 102–117.

³⁰ Oberst Nils Berg har, i sin ellers fremragende danske oversættelse, oversat dette noget misvisende til en "sær trefoldighed." Berg, side 50 samt *Vom Kriege*, side 213.

denne betegnelse. Første kapitel var, jf. Clausewitz' egne efterladte optegnelser, det eneste fuldendte i hele værket, og det var hans hensigt, at hele værket skulle have været omskrevet i lyset af dette, såfremt han ikke var afgået ved døden noget uventet og i en forholdsvis ung alder.³¹

Selv om der aktuelt i politologiske kredse kan genfindes en stor opposition mod Clausewitz' tanker, er der fra anden side i forskningsdebatten fortsat opbakning bag hans krigsteori – om end i dag med en anden tilgangsvinkel, end det hidtil har været tilfældet.³² Eksempelvis har den danske etnolog Thomas Højrup i sit arbejde med teorien om livsformsanalysen beskæftiget sig med Clausewitz, som han mener kan læses og forstås ud fra begreberne ekstension og intension.³³ Jf. Højrup er det muligt at læse Clausewitz' værk *Om Krigen* uden de selvmodsigelser, der ellers ville kunne og ofte opstår, såfremt man skelner mellem krigsbegrebets intension på den ene side og dets ekstension på den anden side. Man kan derved tydeliggøre Clausewitz' skelnen mellem disse begreber.

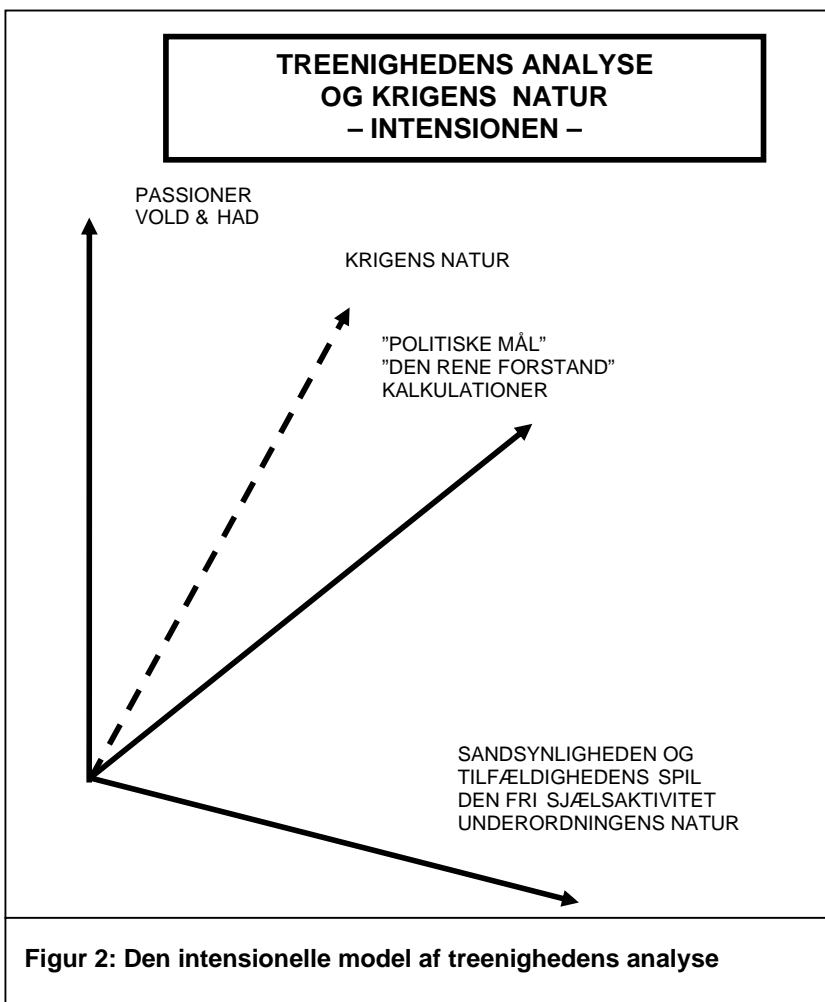
Ekstensionen, mener Højrup, repræsenteres af krigskunstens praktiske erfaringer og det historiske eksempelstof, hvorimod intensionen er de indre sammenhænge i krigsbegrebet eller med andre ord teorien bag Clausewitz' tanker. Derudover beskæftiger Højrup sig desværre ikke med Clausewitz' tanker om treenigheden overhovedet, idet hans hovedsigte med studiet af Clausewitz' teori er, at påvise det, som han kalder, den defensive stats uendelighed. Dette eksemplificerer Højrup ved et andet af den preussiske teoretikers teoretiske dogmer, som gør gældende, at defensiven er stærkere end offensiven.³⁴

³¹ Berg, side 19–22.

³² Se især hertil Herberg–Rothe, hvis afhandling er et omfattende forsvar af Clausewitz og hans tanker netop begrundet i "den forunderlige treenighed" (se note 2). Også professor Herfried Münkler er af den opfattelse, at en beskæftigelse med Clausewitz ud fra dogmet om krigen som fortsættelse af politikken med andre midler kan være hindrende for en frugtbar diskussion af teoretikerens krigsbegreb. Münkler, side 9.

³³ Højrup 1995, side 143 ff. – men mere eksplicit i Højrup 2001–2002, side 5 f.

³⁴ Se hertil bl.a. Højrup 1995 samt "Den defensive stats sande uendelighed" interview med Thomas Højrup i *Politologiske Studier*, 4/1999, side 26–29.

Tillige har en anden og nyere forklaring af Clausewitz efterhånden bredt sig blandt politologer og historikere. Den nyere tolkning af Clausewitz’ første bogs første kapitel giver, som det vil vise sig, rum for en anden og anderledes udlægning af hans teori om krigens natur. Denne udlægning gør værket mere og bredere anvendelig end det hidtil har været tilfældet. Især afsnit 28 er særdeles centralt for denne udlægning.

Professor M.I. Handel har udtrykt dette grafisk (se bilag 1) i sin vejledning med den provokerende titel ”Hvem er bange for Clausewitz?” Clausewitz deler i sit værk krigen op i tre temaer, som han kalder den blinde naturdrift, den fri sjælsaktivitet samt den rene forstand. Den blinde naturdrift henfører Clausewitz til folket, den fri sjælsaktivitet tildeles feltherren og hans hær mens den rene forstand tilegnes regeringen. Krigens natur, hævder Clausewitz, bevæger sig svævende mellem disse begreber ”ligesom et legeme mellem tre tiltrækningspunkter.” Professor Handel, og han er ikke den eneste, er af den opfattelse, at treenigheden i krigens natur kan opdeles i folket med dets vold, had og passioner; regeringen med dets politiske mål, ræson og kalkulationer samt hærføreren og hans hær med tilfældigheden, sandsynlighederne, den kreative ånd, det politiske instrument samt underordningens natur (se bilag 1), hvilket i øvrigt stemmer ganske godt overens med første bogs første kapitel i værket *Om Krigen*.³⁵ Professor M.I. Handel konkluderer derfor, efter gennem mange år at have beskæftiget sig med Clausewitz’ krigsteori på et akademisk niveau, at ”in the trinitarian analysis, Clausewitz ingeniously reduces the infinite complexities of war to *three basic dominant tendencies*.”³⁶ Netop interaktionen mellem alle disse elementer bestemmer krigens natur, som beskrives som pendulet, der svæver mellem treenighedens tre tiltrækningspunkter.

Men hvad sker der, hvis man søger at kombinere etnologen Højrup’s iagttagelser med Handels teori? Det viser sig, at man derved kan nedbryde Handels model yderligere i en ekstensionel og en intensionel del, og at man ved dette opnår en grafisk fremstilling, hvor den ekstensionelle del – den historiske del – repræsenteres af folket, regeringen og feltherren og hans hær. Det er netop ofte det, som Clausewitz bliver bebrejdet, når man hævder, at hans teori ikke kan finde anvendelse på andet end de tilstande, som eksisterede på hans egen tid. Den ekstensionelle del udspringer i realiteten også principielt af hans egne erfaringer fra den tid, som han levede i.

Men Clausewitz ville mere end dette. Hans ambition var at skabe en teori, som beskrev krigens natur til alle tider. Dette ville kunne opnås ved at skrælle det ekstensionelle lag af Handels model; derefter står man tilbage med begreberne vold, had og passioner; politiske mål, ræson og kalkulationer samt tilfældigheden, sandsynlighederne, den kreative ånd, det politiske instrument samt underordningens natur. Disse elementer udgør den intensionelle del af Clausewitz’ treenighed. Samtidig udgør disse det sande eviggyldige i Clausewitz’ teori om krigens natur; en teori, som vil kunne anvendes til at forklare alle militære konflikter – også asymmetriske og de mindre krige, som vi oplever i det 21. århundrede. Denne teori, må man formode, ville også kunne forklare konflikter, som opstår mellem aktører, som ikke besidder statens karakteristika.

Hvorledes treenigheden kan forklare den israelsk–palæstinensiske konflikt

Treenigheden i dens intensionelle form inddrager vold, had og passioner; politiske mål, ræson og kalkulationer samt tilfældigheden, sandsynlighederne, den kreative ånd, det politiske instrument samt underordningens natur. Når man dernæst ser på den israelsk–

³⁵ *Om Krigen*, side 50. I øvrigt deler Herberg–Rothe samt Christopher Bassford (Villacres) Handels opfattelse.

³⁶ Handel 2001, side 102.

palæstinensiske konflikt, vil man opdage, at den netop indeholder alle disse elementer. De irrationelle faktorer beskrevet ovenfor indeholder vold, had og passioner i et sjældent set omfang. Kalkulationerne, de politiske mål og ræsonen fremgår tydeligt af de forhandlinger, der foregår mhp. at inddrage aktører udenfor den egentlige konflikt i forhandlingsprocessen – eller manglen på samme – ved en bejlen til omkringliggende arabiske lande samt storpolitiske aktører som USA og EU. Det behøver derfor ikke være en stat, som gennemfører disse forhandlinger, men det kan udmærket være en leder af en ikke-formel stat, såsom det palæstinensiske selvstyre. Det kunne til gengæld også godt være andre aktører, som eksempelvis lederne af organisationen Hamas eller lignende palæstinensiske udbrydergrupper, der er af den opfattelse, at de alene repræsenterer det palæstinensiske folk.

Det tredje element er karakteriseret af tilfældighed, sandsynlighed, den kreative ånd, det politiske instrument samt underordningens natur. Vi har under konflikten været vidne til en ”folkelig” opstand mod den israelske besættelsen af palæstinensiske selvstyreområder. En opstand, som er præget af tilfældigheder og kreativitet (selvmordsbomber) i mangel af egentligt militært potentiale.³⁷ Desuden er der vel ingen tvivl om, at deltagerne i opstanden benyttes – ligesom hæren i en velordnet stat – som et politisk instrument for netop at opnå politiske mål. ”Al Aqsa–intifada’en” er derfor underordnet det overordnede politiske mål, som er tilbagetrækning af de israelske bosættelser og en israelsk opgivelse af de besatte palæstinensiske områder.

På den anden side kunne den intensionelle side af treenigheden også beskrive Israels handlemåde. Det irrationelle islæt repræsenteres af overtrædelser af internationale love og bestemmelser. Det religiøse aspekt spiller en afgørende rolle for begge parter, som på sin vis også må betegnes som irrationelt. I hvert fald, hvis man anlægger en politologisk rationel vinkling på problemet.

Begge parter gennemfører, i f.m. den nuværende karakter af konflikten, aktioner, som man kunne kalde inhumane og regelnedbrydende. Der forekommer en åbenbar magtubalance mellem parterne, som man må anse for at være den asymmetriske dimension af konflikten. Den eksistentielle natur af konflikten, dvs. kampen for overlevelse, er åbenbar, idet begge parter tror sig truet på deres eksistens.

Man kan som følge heraf på den ene side vælge at se begge konflikter i én teoretisk model, hvor ”pendulet” svinger alt efter konflikten karakter (bemærk i øvrigt, hvorledes krigens natur skifter plads fra figur 1 til figur 2). Man kan på den anden side også vælge at anskue konflikten udfra en model, der på den ene side fremstiller konflikten ene part Israel, som den ene aktør, og på den anden side fremstiller den palæstinensiske side som den anden aktør (se bilag 2, figur 4). Det er så de to aktørers interaktion, så at sige deres treenighedens interaktion, som anskueliggøres i denne model. For at fuldende billedet kunne en tredje aktør – og dennes treenighed – eksempelvis USA indgå i denne model.

I dette tilfælde anses det dog for tilstrækkeligt ud fra foreliggende problemstilling at anskue krigens natur udfra den intensionelle model af treenigheden (i figur 2), idet den alene udmærket kan give en indikation af konflikten natur. Kun såfremt man også at analysere konflikten ved inddragelse af aktører udenfor de israelsk–palæstinensiske områder kan det være relevant at inddrage professor Handels udvidede model.

³⁷ Der er dog tvivl om opstandens oprindelse. Blev den forårsaget af Ariel Sharons provokerende spadseretur på Tempelbjerget, planlagt af Yassir Arafat, Ehud Barak eller Hamas? Ellegaard, side 4. Hvilket dog ikke ændrer på ovenstående overvejselsers principielle karakter.

Konklusion

Clausewitz’ generelle teori er ovenfor blevet anvendt til at påvise, at en aktuel konflikt, som den mellem staten Israel og befolkningen i de palæstinensiske områder kan beskrives i en syntese af Højrup’s tanker om en opdeling af Clausewitz’ teori i en intensionel, en ekstensionel del og Clausewitz’ tanker om krigens ”forunderlige treenighed.” Såfremt man ville analysere konflikten yderligere er det opfattelsen, at selve krigens natur ville kunne bestemmes i større detaljeringsgrad. Man ville, populært sagt, i et tredimensionelt rum kunne bestemme, hvor krigens natur ville placere sig mellem de tre tiltrækningspunkter, som består af vold, had og passion; politiske mål, ræson og kalkulation samt tilfældighed, sandsynlighed, den kreative ånd, det politiske instrument samt underordningens natur. En egentlig gennemgribende beskrivelse af krigens natur i den foreliggende konflikt, ville derimod være en helt anden problemstilling, som falder udenfor denne undersøgelses rammer. Det forekommer imidlertid ikke usandsynligt, at en nærmere analyse af netop dette problem, ville kunne gennemføres med et særdeles frugtbart resultat.

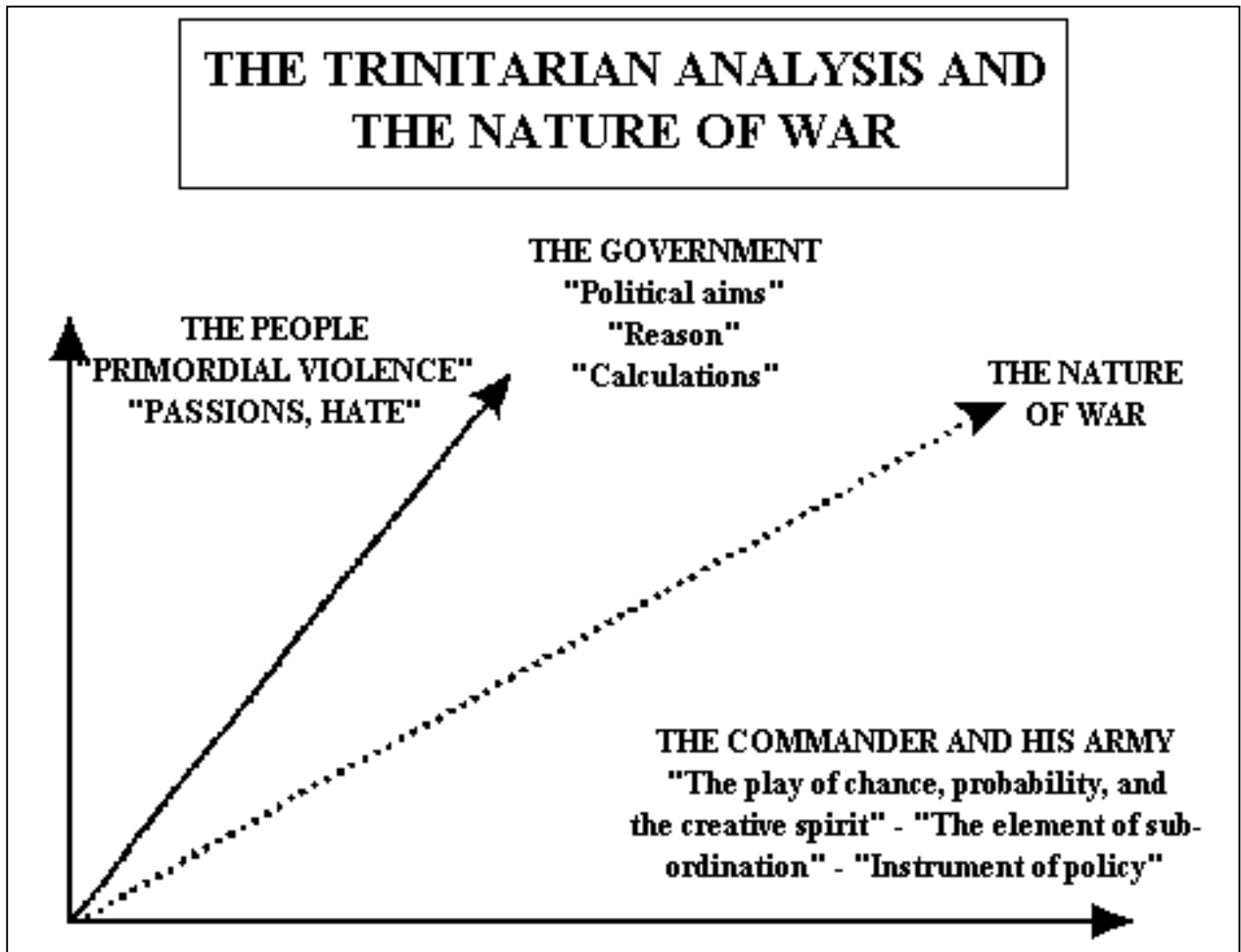
Man kan af ovenstående se, at Clausewitz’ teori om krigens natur, især i den form han formulerer den i første kapitel af værket *Om Krigen*, med rette kan betegnes som en tidløs fortolkning af hele krigsbegrebet. Her må man holde sig for øje, at Clausewitz aldrig nåede at færdiggøre sin afhandling, men at han anså første kapitel for at være det mest gennemarbejdede. Det første kapitel var så vigtigt og epokegørende, at det skulle danne grundlaget for en omskrivning af resten af værket. Desværre nåede Carl von Clausewitz aldrig at færdiggøre resten af sit klassiske afhandling, men det må være legitimt at gætte på, at det ville have fulgt de retningslinier, som Clausewitz lagde tilrette i første bogs første kapitel. Her skal naturligt inddrages Clausewitz’ forklaring af krigens natur eksemplificeret ved den forunderlige treenighed.

Hovedkonklusionen må derfor være, at Clausewitz – trods hårdnakket og vedholdende kritik fra hans modstandere – fortsat kan finde anvendelse som forklaring på militære konflikter; også de konflikter, som i den nyeste forskning går under betegnelsen ”low – intensity conflicts,” nyere og asymmetriske krige.

Litteratur

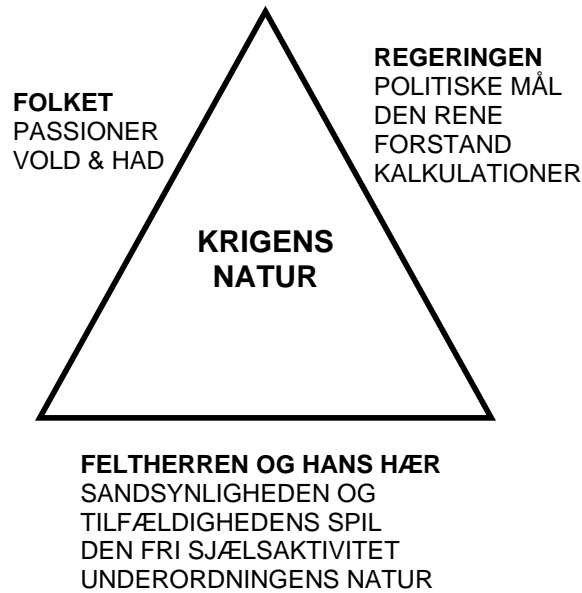
- Hussein **Agha** & Robert Malley "The Last Negotiation. How to End the Middle East Peace Process" *Foreign Affairs*, side 10–18, maj/juni 2002.
- Lars **Erslev** Andersen & Jan Aagaard *Den afghanske forbindelse. Afghanistanveteraner, al–Qaida–netværk og den globale terrorisme* København 2002.
- "USA og Mellemøsten" *Copri Nyhedsbrev* nr. 8, februar 2001.
- Torben **Benner** "Modstandskamp er ikke Terrorisme" *Politiken* 26. april 2002, side 9.
- Nils Berg (udg.) Carl von Clausewitz **Om Krig** København 1986 (ty. **Vom Kriege. Hinterlassenes Werk des Generals Carl von Clausewitz** 19. Auflage. Bonn 1991).
- Louis Rene **Beres** "Remembering Sun Tzu: Israel and The Art of War"
http://www.israelinsider.com/views/articles/views_0016.htm (20. marts 2001).
- Martin van **Crevelde** *The Transformation of War*. 1991.
- Lasse **Ellegaard** "Fredsp processen på standby" *Udenrigs* 1/2001.
- Michael I. **Handel** *Masters of War. Classical Strategic Thought*. 3. rev. og udv. udgave 2001.
- "Who is afraid of Carl von Clausewitz? A guide to the perplexed" – se også internetsiden
<http://www.clausewitz.com/CWZHOME/Handlart.htm> (11. februar 2002).
- Andreas **Herberg–Rothe** *Das Rätsel Clausewitz. Politische Theorie des Krieges im Wiederstreit* München 2001.
- Martin **Hoch** "Krieg und Politik im 21. Jahrhundert" *Politik und Zeitgeschichte* 20/2001.
- Thomas **Højrup** *Stats– og livsformer I. Omkring livsformanalysens Udvikling*. København 1995.
- *Det Krigsvidenskabelige Værksted. Specifikationer af Clausewitz's krigsbegreb – kompendium til Krigsteoriundervisning 2001–2002*.
- "Den defensive stats sande uendelighed" *Politologiske Studier* nr. 4 august 1999.
- John **Keegan** *Krigens Historie* 2001.
- Herfried **Münkler** *Gewalt und Ordnung. Das Bild des Krieges im politischen Denken* Frankfurt a/M 1992.
- Bjørn **Møller** "Three Futures for Israel and Palestine" (<http://www.copri.dk/copri/researchers/moeller/ISR–PAL.doc>)
- Jens **Østergaard** Petersen (udg.) *Sun Tzu Krigskunsten* 1989.
- Shawn **Pine** "Strategic Analysis" *Freeman Center for Strategic Studies* april 2002.
- Mikkel Vedby **Rasmussen** *The Acme of Skill: Clausewitz, Sun Tzu and the Revolutions in Military Affairs* DUPI report 2001/12.
- "Sikkerhedspolitikens sociologi: kan nye opfattelser af sikkerhed forklares med opkomsten af risikosamfundet?" i <http://www.sociologi.dk/kongres/abspap/w.7.paper–Mikkel Vedby Rasmussen.doc> (29. april 2002)
- Edward J. **Villacres** & Christopher Bassford "Reclaiming the Clausewitzian Trinity" i *Parametres, efteråret 1995* – se også internetsiden <http://www.clausewitz.com/CWZHOME/Trinity/TRININTR.htm> (11. februar 2002)
- (fremhævede navne/betegnelser – evt. med tilføjet årstal – refererer i teksten til ovenstående titler)

Bilag 1. Professor Michael I. Handels model over treenigheden.

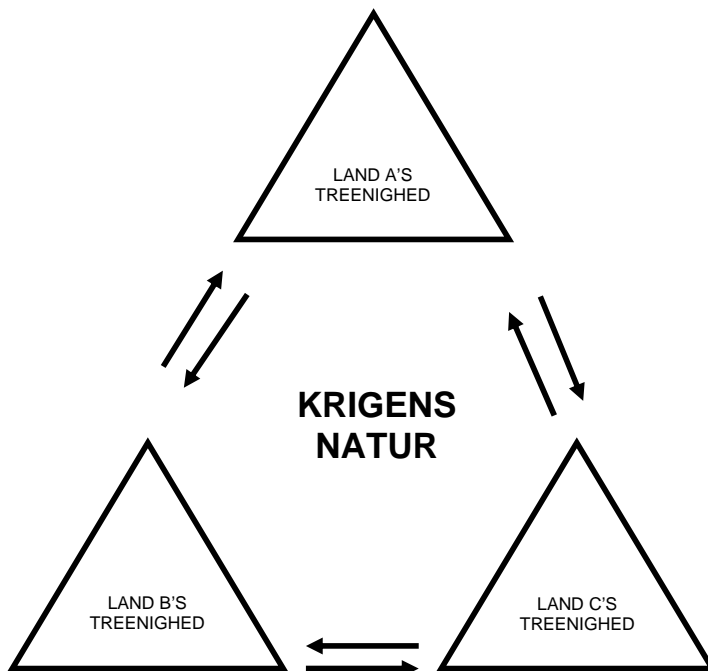

Kilde: Handel 2002.

Bilag 2. Professor Michael I. Handels model over krigens natur og interaktionen mellem forskellige aktørers treenighed.

Figur 3: Krigens natur.

Figur 4: Interaktion ml. aktørers treenighed.

Kilde: Handel 2001.